

Econder |

International Academic Journal

[Econder], 2018, 2 (2): 238/249

Türkiye’de Yolsuzluk Algısı Analizi

&

Corruption Perception Analysis in Turkey

Doç Dr. Fatma Zehra TAN

**Doç. Dr., Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi
Asos.Prof., Karabuk University, Faculty of Management**

e-mail: fatmazahra@karabuk.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1554-6500

Şenol ÇEKİNMEZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Disiplinler Arası Etik Değerler Bölümü

Master Student, Karabuk University, Social Sciences Institute, Interdisciplinary

Ethical Values Department

e-mail: senolcekinmez@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-3462-4076

Mustafa Eren EROL

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinler Arası Etik Değerler

Bölümü

Master Student, Karabuk University, Social Sciences Institute, Interdisciplinary

Ethical Values Department

Orcid ID: 0000-0002-2640-6506

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 24.12.2018

Kabul Tarihi / Accepted : 31.12.2018

Yayın Tarihi / Published : 31.12.2018

Yayın Sezonu : Aralık

Pub Date Season : December

Cilt / Volume: 2 Sayı – Issue: 2 Sayfa / Pages: 238-249

Atıf/Cite as: Tan, F , Çekinmez, Ş , Erol, M . (2018). Türkiye’de Yolsuzluk. Econder Uluslararası Akademik Dergi, 2 (2), 238-249.

Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/econder/issue/40036/501870>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- Karabuk University, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Türkiye’de Yolsuzluk

Öz

Günümüzde ahlaki yargıların, toplumsal değerlerin ve etik kodların giderek umursanmaz bir hal alması sebebi ile birçok alanda yozlaşma görülmektedir. Teknoloji ve medya unsurlarının etkisi ile şeffaflaşan dünyada bu yozlaşmalar kamu kurumlarında da kendisini açık bir şekilde göstermektedir. Bu kamusal problemlerin en önemlilerinden biri olan yolsuzluk, sinsice yayılan zehirli bir gaz gibi toplumun huzurunu bozarak kamu görevlileri ve devlete karşı ciddi bir güvensizlik ortamı oluşturmaktadır. Buna binaen çalışmanın konusu, Türkiye’de yolsuzluk algısı olarak seçilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 2016 SELDI’nin (Kalkınma ve Entegrasyon için Güneydoğu Avrupa Liderliği) raporu ve 2017 Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) raporu üzerinde veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Değerlendirme sonuçlarına göre yolsuzluk algısının, devletin hukuksal ilkeleri ve anlayışı, basın özgürlüğü, sivil toplum örgütlerinin gücü, örgütlenme ve ifade özgürlüğü gibi konularla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yolsuzluk, Yolsuzlukla Mücadele, Yolsuzluk Algısı, Rüşvet, Yolsuzluk Raporu, Yozlaşma

Corruption in Turkey

Abstract

Today, degeneration is observed in many areas, because moral judgments, social values and ethical codes are becoming increasingly unconcerned. In the world which is transparent with the influence of technology and media elements, these degenerations clearly show itself in public institutions. Corruption, which is one of the most important of these public problems, creates a climate of insecurity against public officials and the state by disrupting the peace of the public, such as a poisonous gas that is insidious. Therefore, the subject of the study is selected as corruption perception in Turkey. For this purpose, 2016 SELDI report and 2017 Transparency International report are used for data analysis. According to the results of the evaluation, the perception of corruption is related to the legal principles and understanding of the state, freedom of the press, the power of non-governmental organizations, freedom of association and freedom of expression.

Keywords: Corruption, Anti-Corruption, Perception of Corruption, Bribery, Corruption Report, Degeneration.

Giriş

İnsanlığın varoluşundan itibaren süre gelen yönetim mecburiyeti yerleşik hayatla beraber bir organizasyona dönüşmek durumunda kalmıştır. Bunun neticesinde bir yönetim sistemi yani devlet oluşmuştur. Devletlerin en önemli amacı halk yararına iş üretmektir. Bir tarafta kamu yani halk varken bir tarafta da devlet unsurları vardır. Mutlak güç olan devleti temsil eden kamu personelleri herkes gibi kendilerine özgü karakterleri olan kişilerdir. Neticede insan olan bu zümrenin, zaafı olması kaçınılmazdır. Ve bu zaafı boyuna eğerek yanlış işlere düşeceği durumlar da olabilmektedir. Kamu personeli zaafına yenildiği zaman farklı etik dışı hareketlere yönelecektir. Bir tarafında devletin bir tarafında halkın olduğu bu durumlar toplumun etik olmayan bu davranışlardan doğrudan etkilenmesine sebebiyet vermektedir. Etik dışı davranışlar ise; yolsuzluk, rüşvet, ayrımcılık, kayırma, yıldırma, ihmal, istismar, yetkileri kötüye kullanma, zimmete mal geçirme vb. gibi sıralanabilir.

Yolsuzluk olgusu dönem dönem yapılan operasyonlarla veya siyasi iktidarlara karşı muhalifler tarafından gündeme getirilmektedir. Bu da gerek tartışma programlarına gerekse akademik çalışmalara çokça konu olup üzerine durulmuştur. Durumu daha iyi betimleyebilmek için kavramlara ayrı ayrı değinmek icap etmektedir.

Yolsuzluk

Genellikle az gelişmiş, gelişmekte olan ve siyasi istikrar sağlayamayan ülkelerde görünen yönetsel olumsuzluklar yolsuzluğa zemin hazırlayıp önü alınamayan bir hale gelebilmektedir. Bu durum Türkiye’de de devamlı olarak yaşanmakta ve ortaya çıkmaktadır. Olumsuzlukların temel müsebbibi olan siyasi istikrarsızlığın etkisi, sadece siyasi arenada kalmayıp tüm devlet yönetimine hatta halkın tutumlarına sirayet etmektedir (Çoban, 1999).

Geniş anlamda yolsuzluk, kamu personelinin yapılmaması gereken işlemleri yapmaları ya da yapmaları gereken işlemleri hızlandırmaları sebebiyle girdikleri karşılıklı çıkar alışverişine “yolsuzluk” denilmektedir. Bu genel olarak “rüşvet”, “zimmete para geçirme”, “irtikap”, “memuriyet ve mevki nüfuzunu suiistimal” ve “memuriyet vazifelerini yapmama” gibi doğruluk, dürüstlük ve ahlak ilkelerine aykırı tutum ve davranışlar için kullanılmaktadır (Özsemerci, 2003).

Yolsuzluk ve rüşvetin gerçekleşmesine ortam hazırlayan etmenlerden bir tanesi örgüt mekanizmasının çabuklaştırmaya yönelik istemidir. Yani yasal düzenlemelere uygun bir kamu işlemini hızlandırmak için verilen ve alınan

her türlü para veya çıkardır. Hantal işleyiş mekanizmasından kaynaklanan, süresi gelmemiş talep ve istekler üzerinde söz konusu olabilir (Gürsoy, 2001).

Rüşvet

Yolsuzluk kavramı incelenirken ilk akla gelen yolsuzluk türü; eğitimde, trafikte, belediyelerde, tapu dairelerinde, il özel idarelerinde, yargıda hatta sağlıkta bile karşımıza çıkabilecek olan, rüşvettir. Kamu personelinin gerek yönetici gerek memur olsun, kamusal mal ve hizmetlerin oluşturulmasında veya dağıtılmasında görev ve yetkilerini kötüye kullanarak, ilgili kişi veya kurumlara farklı işlem yaparak para veya diğer şekillerde çıkar sağlamayı ifade etmektedir (Çoban, 1999). Genellikle yöneticiye değişik sebeplerle, farklı niteliklerde hediye sunulması Türk cemiyetinin ve Türk bürokratik harsının gereği ve kabul gören bir davranış olarak algılanmaktadır. Yöneticiler genelde, içinde yaşadıkları toplumun kültürüne saygılı davranmak gereğindedirler. Lakin dünyanın çok yerinde olduğu gibi ülke sınırlarımızda da hediye, görelidir ve rüşvetten ayırmak zordur. O yüzden iş ilişkileri içinde olunan gruplardan hiçbir şekilde hediye kabul edilmemesi, kamu görevlilerinin temel ilkelerinden biri olmalıdır. Böylece birçok kurum ve yöneticiler rüşvet suçlamasından ve toplum gözündeki saygınlığın yitirilmesi riskinden de kurtulacaklardır. Kesinlikle hediye kabul etmiyoruz tutumu, ilgili grupların etik dışı beklentilerini ve mağdur olmalarını engelleyecektir (Aydın, 2010).

Tarihte rüşveti gözlemleyecek olursak: İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen İ.Ö. 4000 yıllarına ait bir Sümer tableti, rüşvetin ilk belgesi niteliğindedir: "Sümer Okul Günleri" adında olan bu tablette başarısız bir talebeden söz edilmektedir. Bu talebenin ailesi çocuklarının başarılı olmasını istemektedir. Bu amaçla öğretmeni evlerine davet ederler ve öğretmenin karnını doyurur, hatta türlü türlü hediye ve ikramda bulunurlar. Bütün gecenin bu şekilde geçtiği tablette yazılıdır (Aykın, 2017).

Yolsuzlukla Mücadele Raporları

Yolsuzlukla mücadelede dünyanın önde gelen sivil toplum kuruluşlarından olan, 1993 yılında kurulan ve 118 ülkede icraat gösteren Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International), 1995'ten bu yana her yıl yaptığı araştırmalar sonucu ortaya çıkan Yolsuzluk Algı Endeksi'ni yayınlamaktadır (Uluslararası Şeffaflık Derneği, 2018). Biz ise bu çalışmada 2017 yılı sonuçlarını ele alıyoruz.

Endekste 0 puan en yüksek, 100 puan ise en düşük yolsuzluk algısına işaret etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; Türkiye'nin Yolsuzluk Algı Endeks puanı ve sıralaması 2013 yılından beri hızla gerilediği görülmektedir. 2017 yılı

endeksinde, 1 puan gerileyerek 40 puan alan Türkiye, 180 ülke içinde 81. sırada yer almıştır. Dört yıldır sürekli geri ivmede hareket eden Türkiye, son beş yılda 10 puan gerileyerek 28 sıra kaybetti. Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye, 28 ülkede sonuncu, G20 ülkeleri arasında 13. sırada yer almaktadır. OECD üyesi devletlerarasında ise sondan ikinci olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye, 2012-2017 arasında en çok puan kaybeden ülkeler arasında yer almaktadır. Bu Endekste ilk üç sırada 89 puanla Yeni Zelanda, 88 puanda Danimarka ve 85 puanla Finlandiya bulunmaktadır. Son sıralarda Suriye, Güney Sudan ve Somali yer almaktadır.

Yolsuzluk Algı Endeksi sonuçlarına göre, yolsuzluğa dair algının; devletin demokratik yapısı, hukuki anlayışı ve temel ilkeleri, basın yasakları, sivil toplum örgütlerinin etkisi, gruplaşma ve ifade özgürlüğü gibi konularla direkt ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu alanlardaki ihlaller Türkiye’yi yolsuzluk algısı açısından tehlikeli bir ülke görünümüne sokmaktadır. Bunun yanında güvensiz bir ülke olduğu algısı oluşmaktadır.

Kamu ihale mevzuatı kurallarında esneklik gösterilmekte olup değişiklik ve kapsamı genişletilen istisnalarla mevzuatın ve bağlı kurumların işleyişinde bozulmalar sorunların temelini teşkil ediyor (Uluslararası Şeffaflık Derneği, 2018). 2018 yılında Kamu İhale Kurumu kapsamındaki ihalelerin %25’i olması gereken açık ihale usulünden farklı yöntemlerle hazırlanmıştır (Kamu İhale Kurumu, 2018). Bu durum usulsüzlükler konusunda şüpheye kapı aralamaktadır.

Türkiye’deki yolsuzluk durumlarına daha ayrıntılı değinecek olursak, SELDI’nin (Kalkınma ve Entegrasyon için Güneydoğu Avrupa Liderliği) 2014 yılında yaptığı, Güneydoğu Avrupa’da çeşitli devletlerde farklı etkenleri inceleyerek yolsuzluğu ve yolsuzluğun oluşturduğu engelleri araştırarak ve mevcut yolsuzluk düzeylerini belirleyen kapsamlı bir değerlendirmesi vardır. SELDI, 2014 verilerindeki tavsiyeleri tamamlayıcı ikinci aşamada, yetkinlik artırıcı projeler, toplum bilincini artırıcı kampanyalar ve 2014-2016 yıllarındaki bölgesel yolsuzluk konularının kapsamlı analizleri ile sürdürmüştür. Analizlerin Türkiye ayağındaki rapor, ülkemizi inceleyen bir yolsuzluk araştırması faaliyetidir (Kirmanoğlu & Miscioğlu, 2016).

SELDI’nin yaptığı bu çalışmada yolsuzluk ile ilgili aşağıdaki sorular katılımcılara sorulmuş ve alınan cevaplar değerlendirilmiştir:

“Size göre, Türkiye’nin karşı karşıya olduğu ve çözmesi gereken en önemli üç sorun hangisidir?” sorusuna katılımcıların yolsuzluğu diğer önemli sorunların yanında nasıl değerlendirdiğini tespit etmek amaçlanmıştır. En önemli sorun,

2014 yılında katılımcıların %59'u, 2016'da ise %57'si tarafından belirtilen "işsizlik" olarak görülmüştür. 2014 yılında gerçekleşen araştırmaya göre en önemli ikinci sorun %44 ile yolsuzluk iken bu rakam 2016 yılında %21'e gerilemiştir. Bu gerileme neticesinde yolsuzluk, önem sıralamasında beşinci sıraya gerilemiştir. 2016 yılında %33 ile "yoksulluk" en önemli ikinci sorun haline gelmiştir. Bu da ekonomik sıkıntılar sebebiyle toplumun refah düzeyinde düşüş olduğunu ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini hatırlatır şekilde halkın odak noktası temel ihtiyaçlar olduğunda genel ahlaki sorunların arka planda kaldığını düşündürmektedir.

"Size göre, aşağıdakilerden hangileri "yolsuzluk" örnekleridir?" sorusu katılımcıların "yolsuzluk" kavramından ne anladığını tespit etmek amacıyla sorulmuştur. 2016 yılında, katılımcıların neredeyse bütünü (%92'si) "İdari personelin para verilmesi karşılığı vergi kaçakçılığına yataklık etmesini" ve "Sürücü ehliyetinin elinden alınmaması için polise para vermek/teklif etmeyi" yolsuzluk olarak görmektedir. Aşağıda belirtilen ve "Bir doktora özel hizmet karşılığı hediye vermek" dışındaki diğer bütün eylemler toplumun yarısından fazlası tarafından hem 2014 hem de 2016 yılında "yolsuzluk" olarak nitelendirilmiştir; yukarıda bahsi geçen iki eylem 2016 yılında 2014'e göre artan bir oranda yolsuzluk olarak nitelendirilmiştir. Toplumun anlayışında ortaya çıkan yolsuzluk ve rüşvet kavramları arasındaki sıkı bağı vurgulamak gerekmektedir.

"Aşağıdaki cümlelere katılıyor musunuz?" sorusu ve "kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, çekimserim, katılmıyorum veya kesinlikle katılmıyorum" cevap seçenekleri ile Türkiye'de yolsuzluğun önemi, olası sebepleri ve yolsuzlukla mücadele kapsamındaki uygulamaların verimliliği konularında katılımcıların algısını değerlendirilmiştir. 2016 yılında katılımcıların %77'si 2014 yılına kıyasla %8'lik bir artış göstererek "Günümüzde Türkiye'de ahlaki bir kriz var" ifadesine katıldığını belirtirken hem 2014 yılında hem de 2016 yılında katılımcıların %69'u "Yolsuzluk hakkında yönetsel kontrol eksikliği vardır" ifadesine katılmıştır. "Geçmişten gelen, hala günümüze yansıyan yolsuzluk sorunları içinde yaşıyoruz" ifadesine ise 2014 yılında katılımcıların %67'si için "katılıyorum" veya "kesinlikle katılıyorum" cevabını vermiştir. 2016 yılında görece yüksek seviyelerde kabul gören ifadeler "Yolsuzluk konusunda hukuk sistemimiz çok verimsiz durumda." (%66) ve "İktidarda olanlar kişisel zenginlikten başka bir şey istemiyorlar" (%65) yönündedir.

"Kamu sektöründe irtibatta bulunduğunuz çalışanlara, son bir yıl içerisinde herhangi bir zamanda/ ne kadar sıklıkla nakit veya hediye vermek ya da ona bir iyilik yapmak durumunda kaldınız?" sorusuyla katılımcıların kendilerinin karıştığı yolsuzluk olaylarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların çoğunluğu nakit, hediye, iyilik için de "Asla" cevabını tercih etmişlerdir.

Katılımcıların yalnızca %3 civarındaki katılımcı “genellikle” ya da “her zaman” bir yetkiliye nakit ya da hediye verebileceğini ya da bir iyilikte bulunabileceğini belirtmiştir.

Farklı meslek gruplarının yolsuzluğa yatkınlığının belirlenmesi için “Son bir yıl içerisinde, eğer bir sorununuzun çözülmesi ya da kamusal bir hizmet alabilmek için herhangi bir şey istendi ise, hangi meslek grubu tarafından istendi?” sorusu “Doktor/ öğretmen /öğretim görevlileri-akademisyenler/ devlet yetkilisi/ bakanlık yetkilisi/ belediye yetkilisi/ adli sistemdeki yönetim yetkilileri/ hakimler/ savcılar/ soruşturma görevlileri /polis memurları/ gümrük memurları/ vergi memurları/ milletvekilleri/ belediye meclisi üyeleri” şıklarıyla katılımcılara yönetildiğinde 2016 yılındaki katılımcıların cevaplarına göre polis memurları (%5), belediye yetkilileri (%5) ve doktorlar (%6) diğer meslek gruplarına göre öne çıkmış; diğer grupların ise %4’ün altında bir oranda yolsuzluğa karıştığı görülmüştür.

“Kamu sektöründe irtibatta bulunduğunuz çalışanlar, son bir yıl içerisinde herhangi bir zamanda, ne kadar sıklıkla: Doğrudan para, hediye ya da iltimas talebinde bulundu / Para, hediye, ya da iltimas talebini doğrudan yapmadı, ama böyle bir beklentide olduklarını gösterdi?” sorusuna cevaben “Çoğunlukla” ya da “Her zaman” diyenlerin oranı 2016 yılında 5%’in altındadır. 2014 ve 2016 yılındaki oranlar da benzerlik göstermiştir.

“Sizce ortalama bir vatandaş yıllık olarak rüşvete kaç Türk Lirası (TL) ödemek durumunda kalır?” şeklindeki açık uçlu soruya cevaben 2016 yılında katılımcıların %24’ü “1-500 TL arası” cevabını, katılımcıların %13’ü ise “1000 TL’den fazla” cevabını vermiştir. Ancak katılımcıların çoğunluğu (%51) fikri olmadığını söylemiş ya da cevap vermekten kaçınmıştır. 2014 yılında “fikrim yok” diyenler ve “cevap vermeyenlerin” oranı 2016’ya göre 14% daha yüksektir.

Yolsuzluğun yaygınlık seviyesinin nasıl algılandığını tespit etmek amacıyla sorulan “Size göre, kamu sektöründe yolsuzluk ne kadar yaygındır?” sorusuna 2016 yılında katılımcıların neredeyse yarısı (%44) “devlet çalışanlarının birçoğunun” yolsuzluğa karıştığını söyleyerek cevap vermiştir. “Devlet çalışanlarının çok azı” yolsuzluğa karışmıştır diyenlerin oranının ise 2016 yılında %27 seviyesinde olduğu görülmektedir.

“Size göre, aşağıdaki meslek gruplarından hangisi yolsuzluk faaliyetlerine en çok karışmıştır?” sorusuna verilen cevaplarda; “milletvekilleri”, “gümrük memurları”, “vergi memurları”, “bakanlar”, “belediye yetkilileri”, “polis memurları”, “belediye meclisi üyeleri” 2016 yılında toplumun çoğu tarafından

yolsuzluğa karışan meslekler olarak düşünülmüştür. Diğer yandan “öğretmenler”, “üniversite yetkilileri ya da akademisyenler” ve “doktorlar” 2016 yılında diğer mesleklere oranla yolsuzluğa daha az karıştığı düşünülen mesleklerdir. Bütün milletvekillerinin ya da milletvekillerinin çoğunluğunun yolsuzluğa karıştığını düşünenlerin oranı (%61) 2014 yılına oranla %9 dolaylarında artış göstermiştir. Buna rağmen, bakanlıklarda çalışan yetkililerin hepsinin ya da birçoğunun yolsuzluğa karıştığını düşünenlerin sayısı 2014 ile 2016 arasında %20 civarında bir düşüş göstermiştir.

Türkiye’de yolsuzluk hakkındaki düşüncelerin oluşmasındaki etkenlerin anlaşılabilmesi için “Türkiye’deki yolsuzluk hakkındaki görüş ve düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?” sorusu sorulmuştur. 2016 yılında katılımcıların %60’ı bu soruya “Basında verilen bilgi” cevabını verirken bu oranın 2014 yılında 67% olmuştur. Buradan basının işlevinin azaldığını anlayabiliriz. “Akrabalarım ve akranlarım ile yaptığım konuşmalar” cevabını verenlerin oranı ise 2016 yılında %15’tir.

“Size göre aşağıdaki kurumlarda yolsuzluğun yaygınlığı ne seviyededir?” sorusuyla katılımcılardan kurumlardaki yolsuzluk seviyesini 1 ile 5 arasındaki bir ölçekle ifade etmeleri istenmiştir. Bu ölçekte 1 en az yaygınlık seviyesi, 5 en üst yolsuzluk seviyesi anlamındadır. 2016 yılında %52 ile yolsuzluğa en yüksek oranda karışan kurumlar belediyeler olmuştur. 2014 yılında “Özel sektördeki büyük şirketler” %48 ile en üst sıradadır. “Cumhurbaşkanlığı” kurumunda ciddi bir değişiklik görülmektedir: 2014 yılında katılımcıların %19’u zaten Cumhurbaşkanlığı’nda yolsuzluğun olduğunu düşünmekteydi, 2016 yılında bu oran %35 seviyesine ulaşmıştır. Cumhurbaşkanı’nın yönetime direk katılmasının sonuçları etkilediği anlaşılmaktadır.

Aynı tür bir soru olarak “Size göre aşağıdaki ülkelerde yolsuzluk ne seviyede yaygınlaşmıştır?” ile bu defa diğer ülkelerdeki yolsuzluk durumunun nasıl algılandığı tespiti amaçlanmıştır. Bu soruda katılımcılardan 1’in “Asla” 5’in ise “En yoğun” seçeneğini temsil ettiği ölçekte 1 ile 5 arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu hem 2014 hem de 2016 yılında Türkiye’de yolsuzluğun “Oldukça yaygınlaştığını” veya “En yoğun şekilde yaygınlaştığını” söylemiştir. Türkiye’yi Romanya ve Bulgaristan takip etmektedir.

2014-2016 yıllarında, eğitim seviyesi ve siyasi görüş, yolsuzluk farkındalığının seviyesini, yolsuzluğun önemi hakkındaki algıyı, yolsuzluğun nedenlerinin ne olarak görüldüğünü ve yolsuzluk-oy verme davranışı ilişkisini etkilediğini göstermektedir.

Yolsuzluğun tamamen bitirilmesi konusunda yeni neslin büyüklerine nazaran daha umutlu oldukları görülmektedir. Basın, yolsuzluk algısının

şekillenmesinde önemli bir araç olarak öne çıkmakta ve yolsuzluğun karşısında kayda değer bir aktör olarak görülmektedir. Yolsuzlukla mücadele diğer bir önemli faktör sivil toplum kuruluşları gruplarıdır.

Yolsuzlukların Etkileri

Yolsuzluk Algı Endeksine bakıldığında yolsuzluğun az olduğu ülkelerin belli bir demokrasi anlayışı içinde olan, insan hak ve hürriyetlerine saygılı, denetleme mekanizmasının sağlıklı işlediği ülkeler olduğu fark edilmektedir. Yolsuzluğun fazla olduğu ülkeler siyasi istikrarsızlık, insan haklarından uzak, yönetimi zayıf ve ekonomik olarak güçsüz ülkeler olduğu görülmektedir.

Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde kamu görevlilerinin itibarlı şahıslardan oluştuğu görülmektedir. Genellikle bu kişiler şahsi tercihlerini üstün görürler. Halk da bu gibi durumlar karşısında kendisini küçümser. Bu gibi durumlarda halk kamu hizmetinden faydalanmayı, bir vatandaşlık hakkından çok bir lütuf olarak görebilmektedir (Özsemerci, 2003). Bu da toplumda yer edinme kaygısını hatta var olma mücadelesini tetikler. Halk telafisi mümkün olmayan çıkar çatışmalarına sürüklenebilir.

Toplumun “sonuca götüren araçlara” yönelik meşruluk düşüncesi, rüşvete takınılan toplumsal algı ile aynı çizgidedir. Rüşvet zaman ve mekân itibarıyla evrensellik taşısa da toplumdan topluma içerik ve işlerlik farklılığı göstermesi rüşvet-sosyal kültür dokusu arasında sıkı ilişkiyi belirtmektedir (Gürsoy, 2001).

Yolsuzluk ve rüşvet kamu çıkarlarının özel çıkarlardan sonraya bırakılması ve esas olarak şahsi çıkarlar üretmek amacıyla kullanılan yetkiler, güven olgusunun ulusun geleceği olma vasfını yitirip adeta toplumu hırsız olan kişiler üreten bir bataklık durumuna dönüşmesine sebep olacaktır. Toplum birimleri umutsuzluğa, güçsüzlüğe düşecek ve yolsuzlukla mücadele etmeyerek yönetime saygı duymamaya başlayacaklardır. Saygınlığını yitiren yönetime karşı toplum kendi içinde örgütlenerek alternatif çıkar yolları üretme seçeneğine yönelebilecekler ve bu da toplumda anarşiyi tetikleyerek toplumun huzurunun ve refahının olumsuz yönde etkilenmesiyle sonuçlanacaktır (Çevikbaş, 2006).

Devlet sistemleri yolsuzlukla mücadele etmeye çalışsa da bazen sistemin kendi yapısı yolsuzluğa sebep olan unsurları da içinde barındırmıştır (Ağca, 2008). Yani “hırsız içerden olursa kapı kilit tutmaz” atasözü tam burada haklılığını göstermiştir. Genellikle yolsuzluk yapan insanlar bunu içselleştirmekte, yaptıkları yolsuzluğun gerekçelerini bulmakta ve bu durumu

kendilerine göre meşrulaştırmaktadırlar. Böylece, yaptıkları yolsuzluklara haklı bir neden bulup vicdanlarını da rahatlatmaktadırlar (Turan, 2014).

Yolsuzluk ve rüşveti önlemek için yapılabilecekler değİnmek gereklidir. Yolsuzluk olaylarının önüne set çekebilmek, iş başındaki görevlilerin ahlaki donanımlarının son derece yüksek olmasıyla mümkündür. İyi insanlara iyi yasalar ve iyi yasalara iyi insanlar destek olmadıkça yolsuzluklar olmaya devam edecektir. Ancak iyi kamu görevlileri olmasının yolu da eğitimden geçer.

Halkın çoğunluğunun Müslüman olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Bundan dolayı manevi değerlere öncelik vermek gerekmektedir. Helal ve haram konusundaki emir ve yasakları öğretmek, harama tevessül etmenin insan hayatındaki olumsuz etkilerini sürekli göz önüne getirmek gerekir. Rüşvet ve yolsuzluğun insan onurunu yerle bir edeceği ve insanı toplum içinde değersizleştireceği gerçeğini vurgulamak elzemdir. Rüşvet ve yolsuzluğun doğrudan kul hakkı olduğunu ve bunu da hak sahibinden başkasının affetmeyeceğini anlatmak ve bu tür fillere tevessül edecek olanlara değer vermeyerek onları toplumdan uzaklaştırıp yalnız bırakmak mücadelenin bir diğer boyutudur. Helal ve haram konusunda başta gençler olmak üzere toplumun tüm kesimi manevi yönden eğitilmelidir. Hak, hukuk, bütün kurum ve kurallarıyla insanların zihinlerine yerleştirilmelidir. Toplumsal değerler yozlaştırılmamalı, konuyla ilgili eğitim ve öğretime daha ciddi önem verilmelidir. Bunlardan ayrı olarak ahlaki ve caydırıcı tedbirler de ihmal edilmemelidir.

Hukuki olarak alınan tedbirlerin yanı sıra, toplumda kendi içinde çözüm üretilmelidir. Rüşvetle mücadelede olması gereken en temel sistem denetleme sistemi olmasına rağmen birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de denetleme sistemi sağlıklı çalışmamaktadır. O yüzden yolsuzlukla mücadelede halk, medya, akademik camia, sivil toplum kuruluşları ve din hizmetleri sorumluları topyekun mücadeleye koyulması lazımdır. Bunun yanında kamu görevlileri sürekli olarak rüşvetin etkileri konusunda ve ahlaki olarak eğitilmelidir. Bu olaylara yaklaşımları akademisyenler ve dini liderler topluma uygun metotlar ile telkin etmelidir.

Sonuç

Bu çalışmada yolsuzlukla ilgili yapılmış iki araştırma üzerinden yolsuzluk algısını incelenmiştir. Yolsuzluğun fazla olduğu ülkelerin siyasi istikrarsızlık, insan haklarından uzak, yönetimi zayıf ve ekonomik olarak güçsüz ülkeler olduğu ve ülkemizin de yolsuzluk sıralamasında pek iç açıcı bir konumda bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte zamanla ülkemizin

sıralamasının daha da gerilediği ve paralelinde halkın yolsuzluk algısının da çoğu yerde olumsuz yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Rüşvet olgusu da çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Tarihsel süreçle beraber yeni durumların getirdiği hukuksal ve bürokrasi boşlukları yolsuzlukları, dolayısıyla yolsuzlukların başından bulunan rüşveti tetikleyip artmasına sebebiyet vermektedir. Rüşveti alan da veren de kendisini rüşvetin yapılabirliği konusunda ikna etmekte ve normalleştirmektedir. Yolsuzluğu arttıran en temel etmenin bu normalleşme süreci olduğu ve hatta zihinlerde rüşvet olmadan iş yürümez mantığı yerleştiği kanaati oluşmaktadır.

Yolsuzluğu engellemek için hukuk sisteminin aldığı tedbirlerin yeterli olmadığı zamanla anlaşılmıştır. Bu bağlamda başta kamu görevlileri olmak üzere toplumun her kesiminde duyarlılık oluşturacak çalışmalar yapılması gerekliliği kendini göstermektedir. Neticede iyi eğitilmiş toplum, yolsuzlağa karşı da sorumluluklarını yerine getirecektir. Atsız’ın (2017;70) da ifadesiyle “Milli şuur uyanık olunca iltimas, rüşvet ve haksızlık kalkar. Hizmeti olanların hizmeti inkar olunmaz. Tarihi şahsiyetlere gerçek değeri verilir. Ne, ufacık kusurları yüzünden dev gibi adamlar küçültülür, ne de gerçeğe dayanmayan büyüklükleri dolayısıyla ahlaksız insanlar devletirilir.”

Kaynakça

- Ağca, İ. K. (2008). Eleştirel Bir Yaklaşımla Uluslararası Örgütlerin Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: T.C Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Anabilim Dalı.
- Atsız, H. N. (2017). *Türk Ülküsü*. İstanbul: Ötüken.
- Aydın, İ. (2010). *Yönetimde Etik Dışı Davranışlar*. Ankara: Pegem.
- Aykın, H. (2017, Nisan 15). Kasım 27, 2018 tarihinde Vergi Dosyası: <https://vergidosyasi.com/2017/04/15/rusvetin-nedenleri-ekonomik-etkileri-ve-rusvetle-mucadele/> adresinden alındı
- Çevikbaş, R. (2006, Nisan 20). Yönetimde Etik Ve Yozlaşma. *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1).
- Çoban, O. (1999). Bir Siyasi Yozlaşma Türü Olarak Rüşvet ve Ekonomik Etkileri. *Journal of Political Sciences*, 0(20).
- Gürsoy, Ş. (2001, Ocak-Nisan). Bir Yolsuzluk Türünün Sosyo-Kültürel Çözümlemesi: Rüşvet. *Dini Araştırmalar*, 3, 9.
- Haldun, İ. (1989). *Mukaddime* (Cilt 2). (Z. K. Ugan, Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Kamu İhale Kurumu. (2018). *Kamu Alımları İzleme Raporu*. Kamu İhale Kurumu. Ankara: Kurumsal Gelişim ve Araştırma Dairesi Başkanlığı.
- Özsemerci, K. (2003, Ekim). Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri. *Sayıştay Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi*.
- TDK. (2018). *Türk Dil Kurumu*. Kasım 27, 2018 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- Turan, E. (2014). *Kamu Yönetiminde Yolsuzluk Olgusu*. Tasav.
- Uluslararası Şeffaflık Derneği. (2018, 2 21). (Transparency International) 12 3, 2018 tarihinde Transparency International: <http://www.seffaflik.org/cpi2017/> adresinden alındı